

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Тарих факультеті
Археология, этнология және музеология кафедрасы

**«Қазақтардың отбасы мен некесінің тарихи антропологиясы» пәні
бойынша қорытынды емтихан жүргізу бағдарламасы
және әдістемелік ұсыныстары**

«6M020800 – Археология және этнология»
мамандығы бойынша білім беру бағдарламасы

Алматы, 2021 жыл

Құрастырушы:

Қалыш А.Б., т.ғ.д., Археология, этнология
және музeология кафедрасының профессор
м.а.

(дайындалған - А.Ж.Т., лауазымы, дәрежесі
және атағы)

«Қазақтардың отбасы мен некесінің тарихи антропологиясы» пәні бойынша
қорытынды емтихан жүргізу бағдарламасы және әдістемелік ұсыныстары
кафедра мәжілісінде қаралып, ұсынылды «__» _____ 2021 ж.,
хаттама № _____

Кіріспе

Қорытынды емтихан 15 аптада алған білімнің нәтежиесі ретінде жазбаша түрде жүргізіледі.

Төмендегі тақырыптар бойынша тапсырмалар беріледі:

- 1.«Қазақтардың отбасы мен некесінің тарихи антропологиясы» пәнінің нысаны, пәні, міндеттері, мақсаттары мен негізгі ұстанымдары.
- 2.Отбасы мен некенің теориялық негіздері.
- 3.Отбасы құрлымы мен түрлері.
4. Отбасының типологиясы және классификациясы.
5. Отбасының типологиясы және классификациясы.
6. Отбасының сыртқы байланыстары.
7. Отбасының әлеуметтік функциялары.
8. Некелесу дәстүрі.
9. Неке қалыңдықты «алып кашу» немесе «кашу».
- 10.Қалыңдық айттыру.
- 11.Дәстүрлі некедегі қалыңмал мөлшері және құрамы.
- 12.Ұлт-аралас некелердің динамикасы мен этникалық құрлымы.
- 13.Отбасылық өмірде ажырасу феномені.
- 14.Қазақстандағы отбасылардың ыдырауының этнодемогра-фиялық көрінісі.
15. Ажырасқан және толық емес отбасылардағы балалар мен жасөспірімдер.

Емтихан тапсыру кезінде магистранттар қабілетті болуы тиіс:

- отбасы мен некедегі қалыптасқан және қазіргі кезде кең тараған талдаудың теориялық және әдіснамалық негіздерін білу;
- пәнге байланысты дереккөздерінің информативтік және аналитикалық мәліметтерін қолдану;
- отбасы мен некені зерттеу үдерісінде қолданылатын пәнаралық гуманитарлық ғылымдардың ерекшеліктерін пайдалану;
- жаңа және егемендік Қазақстан жағдайындағы отбасы мен некеге байланысты көзқарастарды сыни бағалау және талдау;
- дәстүрлі отбасы және отбасылық қарым-қатынастарға әсер ететін негізгі факторларды анықтау және сараптау негіздерінің өзара байланыстарын ескеру және құрастыру әдістерінің жүйесін құру.

«Қазақтардың отбасы мен некесінің тарихи антропологиясы» пәнінің бағдармалық сұрақтары

1. Пәннің мақсаты мен міндеттерін талдаңыз.
2. Әдебиеттер мен деректерге шолу жасаңыз.
3. Отбасы құрлымы мен түрлері.
4. Қазақстанда ең көп таралған отбасы түрлері.

5. Отбасы ішіндегі ерекшеліктері.
6. Отбасы басшысының өзгеруі.
7. Отбасындағы балалар саны.
8. Қазақстанда, жақын және алыс шет елдердегі отбасылық-некелік зерттеулер.
  9. Ұлттық этикеттің ережелері мен ерекшеліктері.
  10. Отбасының әлеуметтік функциялары.
  11. Отбасының репродуктивты және тәрбиелік функциялары.
  12. Отбасы шаруашылық-экономикалық және мәдени-демалыс қызметтері
    13. Неке серіктесін таңдау.
    14. Танысу факторлары және некеге дейін олардың ұзақтығы.
    15. Некеге тұру жасы.
    16. Неке калыңдықты «алып кашу» немесе «кашу».
    17. Ресми құдалық арқылы некелер.
    18. Ұлт-аралас некелердің динамикасы мен этникалық құрлымы.
    19. Ұлт-аралас некелер.
    20. Ұлт-аралас отбасылардағы балалар мен жасөспірімдер.
    21. Ұлт-аралас отбасыларда жасөспірімдерді этникалық идентификациялау.
    22. Қазақстандағы, жақын және алыс шет елдердегі ұлт-аралас отбасыларға арналған зерттеулер.
    23. Отбасылық жанжалдар мен ажырасулардың негізгі себептері.
    24. Отбасылық өмірде ажырасу феномені.
    25. Қазақстандағы отбасылардың ыдырауының этнодемографиялық көрінісі.
    26. Некеге тұру мерзімі мен ұзақтығы бойынша ажырасулар.
    27. Отбасылық зерттеушілердің еңбектеріндегі жанжалды отбасылардың мәселелері.
    28. Ажырасқан және толық емес отбасылардағы балалар мен жасөспірімдер.
    29. Ажырасқан және толық емес отбасылардағы балаларды тәрбиелеу ерекшеліктері.
    30. Толық емес отбасынан шыққан балаларға мемлекет пен қоғамның көзқарасы.

«Қазақтардың отбасы мен некесінің тарихи антропологиясы» пәні бойынша ұсынылатын әдебиеттер

Негізгі:

1. Абрамзон С.М. Киргизы и их этногенетические и историко-культурные связи. – Л.: Наука, 1971. – 403 с.
2. Арғынбаев Х.А. Қазақ халқындағы семья мен неке (тарихи-этнографиялық шолу). – Алматы: Ғылым, 1973. – 328 б.

3. Аргынбаев Х.А. Қазақ отбасы: (қазақ отбасының кешегісі мен бүгінгісі жайындағы ғылыми зерттеу еңбек). – Алматы: Қайнар, 1996. – 326 б.
4. Ерназаров Ж.Т. Семейная обрядность казахов: символ и ритуал. – Алматы: Ғылым, 2001. – 182 с.
5. Ерназаров Ж.Т. Этнознаковые функции семейной обрядности казахов (этнолого-культурологические аспекты): Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 2001. – 32 с.
6. Жакипова А. Развитие семейно-брачных отношений в Казахстане – Алма-Ата: Казахстан, 1971. – 180 с.
7. Жаназарова З.Ж. Современная семья в Казахстане и ее проблемы. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 257 с.
8. Калыш А.Б. Семья и брак в современном Казахстане. – Алматы: Арыс, 2013. – 464 с.
9. Калыш А.Б. Внутрисемейные конфликты и разводы в современном Казахстане. Монография. – Алматы: Арыс, 2013. – 160 с.
10. Калыш А.Б., Баудиярова К.Б., Исаева А.И. Проблемы устойчивости и конфликтности браков в Южном Казахстане. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 160 с.
11. Кисляков Н.А. Очерки по истории семьи и брака у народов Средней Азии и Казахстана. – Л.: Наука, 1969. – 240 с.
12. Мустафина Р.М. Представления, культы, обряды у казахов: (В контексте бытового ислама в Южном Казахстане в конце XIX-XX в.в.) – Алма-Ата: Қазақ университеті, 1992. – 176 с.
13. Төлеубаев А.Т. Реликты доисламских верований в семейной обрядности казахов (XIX – начало XX в.). – Алма-Ата: Ғылым, 1991. – 214 с.
14. Төлеубаева К.М. Қазақ және Орталық Азия халықтарының отбасы, отбасылық әдет-ғұрып, салт-саналары (салыстырмалы-этнографиялық зерттеу): Тарих ғыл. докт. дис. ... авторефераты. – Алматы, 2010. – 58 б.
15. Шаханова Н.Ж. Мир традиционной культуры (этнографические очерки). – Алматы: Қазақстан, 1998. – 184 с.

Қосымша:

1. Абдулина А.Т. Современные этнокультурные процессы в среде сельского населения Жетысу: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 1997. – 26 с.
2. Ақылбаева И.М. Быт и культура казахского населения города Тараза на современном этапе (по материалам этносоциологического исследования: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 2001. – 28 с.
3. Алан Б. Антропология тарихы мен теориясы. – Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2018. – 240 б.
4. Аргынбаев Х.А. О некоторых пережиточных формах брака у казахов // Семья и семейные обряды у народов Средней Азии и Казахстана. – М., 1978. – С.94-105.
5. Аргынбаев Х.А. Свадьба и свадебные обряды у казахов в

- прошлом и настоящем // СЭ. – 1974. – №6 – С. 69-77.
6. Баудиярова Қ.Б. Оңтүстік Қазақстандағы бірұлтты және ұлтаралас некелердің тұрақтылығы мен сақтау мәселелері: Тарих ғыл. канд. дисс. ...авторефераты. – Алматы, 2009. – 26 б.
  7. Баудиярова Қ.Б. Ұлтаралас некедегі ажырасу себептері және ондағы балалардың ұлтын таңдауы // Қазақстан және қазіргі әлем мәселесі: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы, 2005. – 16-20 бб.
  8. Баудиярова Қ.Б. Оңтүстік Қазақстан қазақтарының үйлену тойына байланысты әдет-ғұрыптарындағы ерекшелік // Отандық және әлемдік тарихтың маңызды мәселелерін қазіргі көзқарас тұрғысынан талдау: Халықаралық Бекмаханов оқуларының материалдары. – Алматы, 2006. – 585-589 бб.
  9. Беташар. – Алматы: Өнер, 1991. – 256 б.
  10. Бикбулатов Н.В. Башкирская система родства. – М.: Наука, 1970. – 320 с.
  11. Борzych Н.П. Межнациональные браки в СССР в середине 1930-х годов // СЭ. – 1984. – №3. – С.101-112.
  12. Галимова А.К. Современная сельская семья казахов Северного Казахстана (этносоциологическое исследование): Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 2000. – 30 с.
  13. Ганцкая О.А. Семья: структура, функции, типы // СЭ. – 1984. – №6. – С. 16-28.
  14. Ганцкая О.А. Семья: общие понятия, принципы типологизации // Этносоциальные аспекты изучения семьи у народов Зарубежной Европы. – М., 1987. – С. 5-14.
  15. Евстигнеев Ю.А. Современные этнические процессы в Северном Казахстане (в аспекте динамики межнациональных браков): Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – Л., 1977. – 25 с.
  16. Жаксыбеков Д.С. Оңтүстік Қазақстандағы қазіргі ауыл қазақтары отбасының құрылымы мен қызметі: Тарих ғыл. канд. дисс. ...авторефераты. – Алматы, 2009. – 28 б.
  17. Жданко Т.А., Васильева Г.П. Новое и традиционное в быту сельской семьи народов Средней Азии и Казахстана. Программа этнографического исследования современных этнокультурных процессов. – М., 1980. – 61 с.
  18. Задыхина К.Л. Пережитки возрастных классов у народов Средней Азии // Труды ИЭ. Новая серия. – М., 1951. – Т.14. – С.157-179.
  19. Керимбаев Е.А. Этнокультурные основы номинации и функционирования казахских собственных имен: Автореф. дисс. ... докт. филол. наук. – Алма-Ата, 1992. – 61 с.
  20. Кульсариева С.П. Этнография детства и социализация подростков у казахов в 1950-1980-е гг. (на материалах Кызылординской и Алматинской областей): Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 2001. – 31 с.

21. Могунова М.В., Казиев С.Ш., Могунов С.В. Межэтнические браки в среде городских русских и казахов Северного Казахстана // Вестник антропологии. – 2020. – № 3 (51). – С. 136-152. (ИЭ РАН РФ).
22. Проваторова О.М. Современные этнические процессы у казахов Западной Сибири: Автореф. дис. канд. ист. наук. – Л., 1986. – 18 с.
23. Ташбаева Т.Х., Савуров М.Д. Новое и традиционное в быту сельской семьи узбеков. – Ташкент: Фан, 1989. – 162 с.
24. Фиельструп Ф.А. Из обрядовой жизни киргизов начала XX века. – М.: Наука, 2002. – 300с.
25. Хьюз-мл Дж. Богатство семьи: как сохранить в семье человеческий, интеллектуальный и финансовый капиталы. – М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 2014. – 256 с.
26. Шалгинбаева С.Х. Семейные традиции и социокультурный облик казахов городов Алматы и Тараза (этносоциологическое исследование): Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Алматы, 2002 . – 31с.
27. Шаханова Н.Ж. Символика традиционной казахской культуры. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 232 с.